

Selmeci exodus

2018 decemberében emlékeztünk meg a M. kir. Bányászati és Erdészeti Főiskola Selmecebányáról történő menekülésének 100. évfordulójáról. Múlhatatlan érdemeket szerzett a Bánya-, Kohó- és Erdőmérnök Hallgatók Ifjúsági Köre mely minden követ megmozgatott a maradás érdekében, amikor erre nem volt már lehetőség, akkor a csomagolást, költözést szervezte meg.

Jelen cikkben nem térek ki Selmecebánya erdészeti oktatásra való alkalmasságának kérdésére, ezen témában számos dokumentum, kutatás és tanulmány született. Jó összefoglalást kaphatunk az *Erdészettörténeti Közlemények* LVI. – *Selmec kérdés* számából. Röviden: az erdészeti oktatás feltételeit már *Wilckens* is vitatta, a téma rendszeresen előkerült, *Roth* professzor is pártolta. Végül a békés költözés helyett egy kényszerű, gyors menekülés vált szükségessé, mely számos áldozattal – mind anyagi, mind emberélet – járt. E sorokban kizárólag a 1918-as menekülést kiváltó okokat és szűk következményeit fogom ismertetni.

Előzmények

Tetteitek zengjék a haza dicső nevét!

Ezen felirat az 1879-ben alapított Bánya-, Kohó- és Erdőmérnök hallgatók Ifjúsági Körének zászlaját díszíti, melynek szellemiségét a hallgatóság maradéktalanul magáévá tette. A diákság számára nem volt idegen a fegyverviselés és harci kiképzés. 1908-ban Főiskolai Hegyi Zászlóalj néven állítottak fel két századot annak érdekében, *hogy minden főiskolás úgy sport, mint hazafias szempontból tökéletesen képezze ki magát a lövészetben s előgyakorlatot végezzen, mielőtt katonának bevonul.*

A Nagy Háborúban több mint 300 hallgató vett részt frontszolgálaton, tiszthelyettesként, tartalékos tisztként. Jelen tudásunk szerint több mint 80-an sohasem tértek haza. A Soproni Egyetem főépületének aulájában *Mechle Béla* alkotta emléktáblán a későbbi kiegészítések ellenére is mindössze 72 név szerepel. Sokuk sírja külhonban, illetve ismeretlen helyen van.

Az *Erdészeti Lapok* folyamatosan közölte az elesett hallgatók neveit, 1917. szeptemberi száma már vezércikkben 4 oldalon keresztül sorolja a hősi halottakat. De volt, aki hadifogságba esve csak 1921-ben térhetett ha-

za és folytathatta tanulmányait akkor már Sopronban (*Egeli Ernő* b.m.h.). A frontszolgálat földi poklát hallgatói szemén keresztül Pittner *Vérvivatar* című regénye mutatja be, néhol talán a kelleténél is részletesebben.

A harcok vége (?)

1918 késő nyarán és őszén a frontról hazatérő hallgatók kérvények útján próbálták behozni a tanulmányi lemaradásukat. Az oktatás többé-kevésbé zavartalanul folyik; vizsgák, tanulmányutak zajlanak. Itt szükséges helyreigazítást közölni az *Erdészettörténeti Közlemények* LVI. 64. oldalán található nyomdahibáért, melyben a hallgatók losonci sörgyár látogatásáról ad hírt.

Ezzel szemben a tanulmányút keretében *sörégyárat* tekintett meg a hallgatóság.

Réz Géza rektort Budapest 1918. október 31-én távirati úton értesíti, hogy a Nemzeti Tanács megalakult, a városban polgárőrség szerveződött. Az Ifjúsági Kör a székházába még aznap közgyűlést hívott össze, a polgárőrséghez annak felkérésére csatlakozott. A városba a frontról befutó vonatokat a vasútállomáson fogadták, a katonákat leszerelték, a felszereléssel fegyveres nemzetőrséggé alakultak (1918. november 2–4.). Selmeceket és környékét őrzik, a rendet fenntartják. Ennek elismerésképpen a városi kereskedők 10 000 korona támogatást nyújtottak.

Az 1918. november 10-én benyomuló cseh csapatok hírére a Kör 10 tagú katonai tanácsot állít fel. Közben a Károlyi-kormány ideig-óráig katonai hadmozdulatokkal késlelteti a teljes megszállást, de a frontról úton levő, olaszok által kiképzett és felszerelt, 20 000 fős cseh légió az illúziókat szertefosztatja.

Közben Selmecebányán és környékén megjelennek a cseh provokátorok, a hallgatóság a város közigazgatását átveszi, kontrollálja a zavargásokat. Ezekben a napokban vesztik életüket *Baumerth Károly* és *Hurtay György* hallgatók Nagysápon, illetve Korpónán. Közben spanyollázjárvány tör ki a városban, az oktatás szünetel, 3 halott (1918. november 27.). November végére a Károlyi-kormány a fegyveres ellenállást megtiltja, kényszerű együttműködésre szólítja fel a rektort.

A hallgatóság nem hajlandó tétlenül nézni ezt és úgy határoznak, hogy ha itt kell hagyni Selmecebányát akkor valamennyi ingóságot menekítenek. Elkezdik a főiskolai gyűjtemények, bútorok, szertárak, könyvtár stb. ládába csomagolását, katalogizálását. A több száz ládát folyamatosan fegyveres kísérettel vonatokba rakodják és Budapestre szállítják. A Pénzügyminisztérium rendelete csak december 6-án éri el az akadémiát, hogy menekítsék az értékeket.

Az átkaroló cseh csapatok megpróbálják elzárni a várost, de szerencsére a garamberzencei állomásfőnök titokban távirati úton értesíteni tudta a Főiskolát (1918. december 13. [15.]), hogy Hont-

németi felé még szabad az út. Sajnos az utolsó szerelvény így is sortüzet kapott, a kísérő hallgatókat kifosztották, összeverték őket, a szállítmányt lefoglalták.

1918. december 14-én (16.) a hajnali órákban a Posta épületénél gyülekezett a hallgatóság utolsó mintegy 300 fős csoportja, kik a búcsúzkodást – leányok, város, főbérő – követően az ingóságaiikkal gyalogszerrel, szánokon vágta neki az útnak. Bízva a közeli visszatérésben a város számos pontján fegyvereket rejtettek el.

Hontnémetiben *Szita Dezső* vezetésével erőszakkal kellett az állomásfőnöktől az ott vesztegelő tehervagonokat kiüríteni és a pesti vonathoz azokat hozzákapszolni. A szerelvényt Vácot megállították és sikeresen felvették a kapcsolatot a minisztériummal. Éjfélre értek be a Nyugati pályaudvarra, ahol miniszteri tisztviselők már várták őket. Fegyverek átadása után az Alkotmány utcai kórházban kaptak szállást; raktárakat a Műegyetemen és a Pénzügyminisztériumban alakítottak ki. Az értékmentésben részt vett természetesen a tanári kar is; külön kiemelendő *Stasney Albert*, *Schleislinger Imre* és *Fehér Dániel* tanársegédek szerepe. Az értékek zugmentése eközben egészen 1918. december végéig (28.) titokban folyt.

A város maga is próbált tárgyalni, tiltakozni a megszállás ellen; *Pethes László* selmeci főispán szerepe említendő, illetve 1918. december 10-én ez ügyben tett Selmechánya Tanácsa felterjesztést *Jászi Oszkár* miniszteri tanácsos részére is.

1919. január 7-én a várost véglegesen megszállják, a hatalmat *Lehotzky Aurél* cseh kormánybiztos, bányamérnök veszi át. A tárgyalások révén próbál mindkét fél egy békés együttlétezésről megállapodni, melynek értelmében az új hatalom tiszteletben tartása mellett a hallgatók szabadon utazhatnak és folytatódhat az oktatás.

Új Alma Mater keresése

A költözés nehézségeit követően a vezetőség és az Ifjúsági Kör számára legfontosabb az volt, hogy a Főiskola számára új ideiglenes – még bíztak a visszatérésben – helyszínt találjanak. A tárgyalások több szálon folytak (Sopron, Budapest, Gödöllő).

A kormányra tett sikertelen nyomásgyakorlást („Menjenek vissza! Tanuljanak csehül!” – *Péck Kálmán*, miniszteri tanácsos) követően az Ifjúsági Kör tüntetést tartott január 26-án a várban. A tárgyalásokat nem segítették a *Vitális István* és *Réz Géza* közötti nézetkülönbségek sem. Réz és a Tanács Gödöllőt pártolta, *Vitális Kaán Károly* államtitkár támogatásával Sopront. *Buza Barna* földművelésügyi miniszter Gödöllőt ideiglenesen a Főiskola rendelkezésére bocsátotta volna néhány napon belül.

Nem tudták, hogy a háttérben *Turner Mihály*, Sopron város polgármestere *Laehne Hugó* államtitkár hathatós segítségével már meggyőzte a döntéshozókat, köztük *Szende* minisztert is a soproni elhelyezésről. Indokai közt szerepelt többek között a Károly közt szerepelt többek között a Károly laktanya, mint alkalmas épületegyüttes, 10 000 hold városi erdő, brennbergi szénbánya, bécsi erdészeti fakultás közelsége, vasúti fővonal melletti elhe-

lyezkedés. Ezzel párhuzamosan a városi közvéleményt röplapok és plakátok útján puhította a Főiskola befogadására. Az 1919. február 27–28-ai Kaán Károly által vezetett tárgyalások véglegesítették a Sopronba való költözést; és ez által április második felében az oktatás is megkezdődhetett.

Epilógus

Kedves Barátom! A haza hív! Kényszer nincs. Aki teheti, önként és azonnal jöj-djön el Sopronba, ahol ellátásáról gondoskodtunk.

Fenti sorokat az Ifjúsági Kör küldte ki tagjai számára 1921 nyarán Nyugat-Magyarország elcsatolásának hírére. Valamennyien tudjuk, hogy hallgatóink önként vettek részt az első, illetve második ágfalvi ütközetben, ahol is életüket adták *Szechányi Elemér* bányamérnök- és

Machatsék Gyula erdőmérnök-hallgatók azért, hogy a selmeci kálvária meg ne ismétlődhessen.

Ajánlott irodalom

- Missuray-Krug Lajos: *Tűzek a végeken. Selmechtől – Sopronig* – 1930, Tóth Ny., Sopron.
- Tóth Alajos: *Emlékezés* – 1931, Tóth Ny., Sopron.
- Pittner Tivadar Tódor: *Vérzivatar* – 1932, Fráter Ny., Budapest.
- Missuray-Krug Lajos: *A nyugatmagyarországi felkelés* – 1935, Röttig-Romwalter Ny., Sopron.
- Selmechányiak Egyesülete: *Selmechányiak Emlékkönyve* – 1936, Kellner Ny., Budapest.
- vitéz Somogyváry Gyula: *És mégis élünk* – 1936, Singer és Wolfner, Budapest.
- Dzsida József: *Nincsenek már selmeci diákok* – vers.
- Oroszi Sándor: *Selmeckérdés – Erdészettörténeti Közlemények LVI.* – 2003, Diós Print, Budapest.
- ifj. Sarkady Sándor: *A selmechányi főiskola hősi halott hallgatói (1914–1921)* – 2014, Lővér Ny., Sopron.
- ifj. Sarkady Sándor: *A Bánya-, Kőbő-, és Erdőmérnök hallgatók Ifjúsági Köre Sopronban* – 2017, Lővér Ny., Sopron.

Kiss Csaba elnök,
OEE Erdészettörténeti Szakosztály

